DISCOURSE ON MEDIUM AGE PERIODIZATIONS

Ştefan Lifa
Lecturer, PhD., West University of Timişoara

Abstract:A series of important events have made them considered landmarks for the beginning or the end of one period or another. These events may only concern limited geographical areas and are the result of longer historical processes.

Keywords: the Middle Ages, the European environment, the Romanian environment, periodization, historical landmarks

Aşa cum ne este cunoscut,istoria umanităţii a fost împărţită după diverse criterii în câteva perioade. Până nu demult la scara istorică şi folosind strict criterii sociale şi ideologice istoria a fost împărţită în: istoria comunei primitive , sclavagism, feudalismul, capitalismul şi socialismul.

Pentru că unele popoare nu au cunoscut sclavagismul s-a spus despre acestea din urmă fie că au sărit peste o perioadă, fie s-a folosit termenul de orânduire tributală .

Dintr-un alt punct de vedere mai apropiat de realitate putem împărţi istoria umanităţii astfel: 1. Comuna primitivă când omul era vânător şi culegător; 2. Societatea Agricolă ; 3.Societatea industrială ; 4.o Societate în care să domine serviciile sau informaţia- Societatea informaţională.

Trecerea de la o perioadă la alta, indiferent cine face clasificarea şi indiferent de criteria presupune o evoluţie a respective societăţi, un eveniment important care oarecum trebuie să inaugureze această trecere, să o arate ca fiind definitivă, şi schimbarea necesară a mentalităţii umane. Mai uşor spus, un vânător-culegator trebuie să se convingă că cultivând plante şi crescând animale va trăi mai bine. Un agricultor a fost greu de convins că lucrând într-o fabrică sau chiar manufactura, va avea un trai mai bun, ş.a.m.d.

Evul mediu în multe locuri a folosit o parte din bogata moştenire culturală a antichităţii. În antichitate s-au format imperii dezvoltate din multe puncte de vedere cel puţin pentru Europa şi pentru civilizaţia europeană a fost semnificativ Imperiul Roman. Moştenirea sa culturală s-a transmis până în zilele noastre. Un singur exemplu ni se pare elocvent- principiile dreptului public roman care au învins principiile de drept gentilice ale geniilor. Primele se aplică şi în prezent.

Din diverse motive Imperiul Roman a decăzut . Unii au deplâns decăderea moravurilor. Alţii au susţinut că Imperiul nu se mai putea extinde sau au dat vina pe popoarele migratoare, mai mult germanicii. Acestea au beneficiat la un moment dat de sistemul ospitalităţii şi au fost aşezate în interiorul graniţelor imperiului. Cert este că în acest moment insa societatea română urma deja un curs descendend.

Pentru Europa în general şi pentru teritoriul de la Nordul Dunării de Jos decăderea Imperiului Roman a marcat un nou început – începutul perioadei medievale. Chiar dacă în perioada antichităţii s-au format civilizaţii înfloritoare, evul mediu a fost perioada în care s-au

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

format principalele state și popoare europene. În aceste din urma zone o lunga perioada de timp o cunoastem sub denumirea de perioada pre-feudala.

Diverse repere referitoare la Imperiul Roman

Pentru teritoriul de la Nordul Dunării de Jos parasirea Daciei Traiane de către romani a însemnat un moment foarte important .

La jumătatea secolului al III lea Imperiul Roman a trecut printr-o perioada grea astfel, invaziile barbare au avut loc aproape în fiecare an. Mai amintim *perioada celor treizeci de tirani* sau uzurpatori.

Pentru regiunile dunarene amintim revolta lui Regalianus, guvernatorul Moesiei inferior. Regalianus s-a proclamat împărat și a batut moneda proprie la Carnutum[1]. Acțiunile sale au vizat în special IIlyricum și Panonia , dar au fost implicate și regiunile dunarene. Autoritatea lui s-a extins până la Durostorum, oraș pe care l-a și stăpânit pentru foarte puțin timp[2]. Revolta lui Regalianus din anii 258-250 d.hr. nu a avut sort de izbândă.

Pentru teritoriile de la Nordul Dunării de Jos abandonarea provinciei Dacia de către administrația și armata romana a însemnat un punct de reper pentru începutul unei noi perioade. Populația rămasă s-a in obsti satesti teritoriale și în uniniuni de obsti care au dăinuit și după formarea statelor medievale până în epoca modernă.

Am fi în dezacord cu mersul evenimentelor dacă am propune aceasta perioada ca reprezentând sfârșitul antichității și începutul perioadei pre-feudale. Spre sfârșitul perioadei pre-feudale însă a apărut poporul vechi roman și limba straromaneasca[3]

Dacă ne referim la părăsirea Daciei vom avea, în ceea ce privește un eveniment-reper câteva nelămuriri.

Cosiderăm însă, chiar pentru vremurile tulburi de atunci că acest lucru e insuficient pentru a vorbi de pierderea defintivă a Daciei. După complotul împotriva lui Gallienus însă, Claudius cu supranumele de "*Gothicus Maximus"* și Aurelian *"restitutor orbi Romana"*au avut de înfruntat numeroase atacuri ale gotilor, carpilor,herulilor etc.,.Totusi Dacia Felix mai este pomenită într-o inscripție[4]de pe vremea lui Decius, care a purtat și titlul de *"restitutor Daciarum"*, la fel ca și Gallienus[5].

Izvoarele pe care le cunoaștem despre retragerea romanilor din Dacia nu prezintă pe larg evenimentul și nu sunt contemporane lui (*Sextus Aurelius Victor , Rufius Festus, VIII; Eutropius, IX,5 si XI,6; Historia Aigusta Aurelianus ,394, din secolul al IV-lea; Orosius ,VII,22,7 din secolul al V-lea ; Iordanes ,Romana,217; Lexiconul Suidas,II,2 din secolul al VI-lea*). Toate însă leagă retragerea administratiei romane de evoluția lucrurilor de la sudul Dunării, nu de neputința păstrării teritoriilor nord-dunarene[6].

Aurelianus însuși a mai intervenit și la nordul fluviului, astfel că deși Legiunea a V a Macedonica a fost mutate de la Potaissa la Oeascus, unități ale acesteia au lucrat la întărirea

[1] Stein , *Die Legaten von Moesin*, Budapesta, 1940,p.264, cu referiri si la *Historia Augusta-Claudius,7,4 (Kaiser Claudius),II;* . Pachia Tatomirescu, *Regalianus*
[2] *Ibidem*
[3] Teodor.D.,Gh., *Preliminariile culturii vechi romanesti in Musaios,VI*,2001,p.89-96.
[4] I.D.R., III,2,82
[5] D.Tudor, *Sucidava*,Bucuresti,1976,p.95
[6] Fontes *Historiae Daco-Romanae*, vol.II, Bucuresti,1970,p. V ; vezi si Ligia Barzu , S.Brezeanu, *Originea si continuitatea romanilor. Arheologie si traditie istorica*, Bucuresti,1991,p.189

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

Suicidavei[7]. În vremea lui Constantinius (sfârșitul secolui al III lea) se vorbea de *"provincia Dacia restabilita"(Panegyrici latini),* afrimatie demnă de menționat.

Gallerius, supranumit și Armentarius (" *Ciobanul")* originar din Dacia Ripensis numit în 293 d.hr. Caesar de către Diocletian avea de gând, după cum scria Lactantius (*De mortibus persecutorum, XVII,9*) *,"refacerea Imperiului dacic"*. În acest sens însă trebuiau să existe și condițiile pentru înfăptuirea acestei refaceri fie vroba desigur și de nordul Dunarii.

În orice caz, probelemele referitoare la acesta din urmă au revenit de multe ori în atenția Imperiului Roman (și mai apoi a Imperiului Romano-Bizantin) care și-a exercitat influența aici. După retragerea aureliana, multe din așezările de secol II și III și-au continuat existența și la sfârșitul secolului al III lea, în secolul al IV lea și al V lea.

Un alt eveniment important care poate marca sfârșitul antichității este tot legat de Imperiul Roman. De curând s-au împlinit 1700 de ani de la edictul din 313 care făcea din creștinism o religie tolerată.

Încă înainte de Constantin și Licinus Diocletian a fost foarte îngrijorat de răspândirea creștinismului în Imperiu.[8]Multe schimbări în societate se pot produce odată cu schimbarea mentalităților. În aceasta perioadă creștinii nu se închinau zeilor oficiali și refuzau cultul imperial.

În anul 303 la îndemnul lui Gallerius și a altor sfătuitori inclusiv oracolul lui Apolo, Dioclentian a ordonat să fie dărâmată catedrala din Nicomedia și a emis un edict împotriva creștinilor. În continuare se interziceau serviciile religioase, se ordona distrugerea bisericilor, iar creștinii marturisiti nu puteau apela la tribunale.[9] Edictul nu a fost aplicat mai ales în Occident . Un eveniment în accea vreme incediul palatului din Nicomedia, a dus însă la înasprirea persecuției.

In anul 304 Diocletian si Gallerius au renuntat la masurile moderate si au pornit o persecutie crancena impotriva crestinilor[10].

Diocletian insa dupa cum stim a renunta la tron , bolnav dupa o domnie indelungata si odata cu el a renuntat si Augustul Apusului Maximilian.Gallerius a devenit Augustus in Orient si Constius in Occident.

Gallerius a avut o mare influenta asupra lui Diocletian , astfel au fost numiti cezari un nepot si un prieten a lui Gallerius. Pretentiile lui Constantin fiul lui Constantius si ale lui Maxentius nu au fost luate in seama . Desi se refuzase succesiunea ereditara Diocletian si Gallerius i-au pus pe noii augusti sa si adopte cezarii . Diocletian s-a retras in 305[11] .

La moartea lui Constantius trupele sale l-au programat Augstus pe Constantin si in anii urmatori luptele pentru putere s-au aprins din nou. In aceste lupte s-a afirmat si Licinius .

Din anul 310 Gallerius s-a imbolnavit grav . In anul 311 era pe moarte si gandindu-se probabil ca e pedepsit de zeul crestinilor a, revocat masurile luate impotriva lor.

Propietatiile confiscate ale crestinilor nu le-au fost date inapoi , in schimb multi cercetatori considera ca adevaratul edict de toleranta a fost dat in 311 de Gallerius .

„Tot atunci, situația creștinilor în Imperiu avea să se schimbe cu totul, fără vreo intervenție în acest sens din partea lui Constantin. Adevăratul edict de toleranță a fost emis în 311, de

[7] D. Tudor, *op.cit*,p.96-98.
[8] Warren Treadgold , *O istorie a statului si societati bizantine*, Iasi, 2004,p.39
[9] *Ibidem*
[10] *Ibidem*
[11] *Ibidem*

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

Galerius. El proclama recunoașterea creștinismului ca religie și dădea creștinilor dreptul de a se întruni, sub condiția de a nu tulbura ordinea publică; în schimb, creștinii aveau datoria să se roage zeului lor pentru prosperitatea împăratului și a statului roman. Explicația emiterii acestui edict, surprinzător dacă ne gândim că mai înainte de anul 311, Galerius îi persecutase cu asprime pe creștini, trebuie căutată, poate, în starea de derută în care acesta se găsea în acel moment, atins fiind de o boală necruțătoare, de pe urma căreia avea să și moară în scurtă vreme: este de crezut, de asemenea, că romanii începuseră să se sature de atâtea persecuții, vădit zadarnice, împotriva creștinilor"[12]

Printre alte aranjamente pe care am fost întotdeauna obișnuiți să le facem pentru prosperitatea și bunăstarea republicii, am dorit anterior să aducem toate lucrurile în armonie cu vechile legi și ordinea publică a romanilor și să ne asigurăm că chiar și creștinii care au rămas religia părinților lor ar trebui să revină la rațiune; deoarece, într-adevăr, creștinii înșiși, dintr-un motiv oarecare, au urmat o astfel de capriciu și au căzut într-o așa nebunie încât nu vor asculta de institutele antichității, pe care le-au stabilit pentru început strămoșii lor; dar, la voința și plăcerea lor, ei vor face legi la sine pe care ar trebui să le respecte și ar aduna diverse popoare în diverse locuri din congregații. În cele din urmă, când legea noastră a fost promulgată în sensul că ar trebui să se conformeze institutelor antichității, mulți au fost supuși de teama de pericol, mulți chiar au suferit moartea. Și totuși, majoritatea dintre ei au perseverat în hotărârea lor și am văzut că ei nu au plătit respectul și venerația datorate zeilor și nu s-au închinat Dumnezeului creștinilor, având în vedere cea mai ușoară clemență și obișnuința obișnuită cu care ne-am obișnuit pentru a acorda indulgență tuturor, ne-am gândit că ar trebui să le acordăm și celorlalți, astfel încât aceștia să fie din nou creștini și să își poată purta conventiile, cu condiția să nu facă nimic contrar ordinii bune. Dar vom spune magistraților într-o altă scrisoare ce ar trebui să facă.

De aceea, pentru această îngăduință, trebuie să se roage Dumnezeului lor pentru siguranța noastră, pentru republică și pentru propria lor, ca republica să poată continua să fie nevinovată de fiecare parte și să poată trăi în siguranță în case.

Am prezentat edictul din 311 spre comparatie cu cel din 313. Acesta din urma nici nu e considerat de multi cercetatori un edict proriu-zis. Cu toate acestea in 313 se prevedea restituirea proprietatilor crestinilor.

„ aceleași lucruri trebuie să fie înapoiate creștinilor, fără plată sau orice pretenție asupra unei recompense și fără nici un fel de fraudă sau de înșelăciune "

A fost în mod impropriu numit edict, de fapt, este o scrisoare adresată de Licinius guvernatorilor provinciilor controlate de el, prin care le cerea să înceteze orice persecuție asupra creștinilor, iar proprietățile confiscate de la aceștia să fie imediat returnate. Scrisoarea nu consfințea creștinismul ca religie de stat și nici nu-l angaja personal pe Licinius în credința creștină.[13]

Posteritatea insa i-a atribuit principalul merit lui Constantin. Dupa cum stim Constantin a avut un tata pagan si o mama crestina. Marea valoare a edictului din 313 consta in faptul ca imparatul Constantin i-a favorizat pe crestini. El a vazut in crestinism o cale de a asigura unitatea imperiului.

Constantin cel Mare si Licinus si-au dat seama de rolul important pe care l-ar putea juca crestinismul in pastrarea unitatii Imperiului Roman, ce era amenintat din exterior,dar si din

[12] https://ro.wikipedia.org/wiki/Edictul_de_la_Milano
[13] https://ro.wikipedia.org/wiki/Edictul_de_la_Milano

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

interior de tendintele centrifuge ale diverselor popoare . Edictul de tolerant dat de cei doi il completeaza pe cel dat de Gallerius in 311, dar erau abrogate dispozitiile restrictive cu privire la crestini; se ordona astfel si restituirea lacasurilor de cult ,ale bunurilor confiscate ,inaugurandu-se o noua jurisprudenta privind aceste bunuri ale bisericii[14].

Chiar si in cazul in care unele lacasuri fusesera cumparate de particulari ,acestia din urma aveau sa fie despagubiti de stat ;aceste dispozitii au fost communicate prin circulare (Lactanius,*De mortibus persecutorum,48*; Eusebiu din Cezareaa, *Istoria eccleziastica, X,1-14*) in tot Imperiul. O circulara asemanatoare a fost adresata lui Licinus ,provinciilor din Orient si mai ales Asia Mica dupa infangerea lui Maximus Daia ,nefiind exclus ca acesta din sa fi facut la fel inainte de a muri tot in scopul de a castiga sprijinul crestinilor numerosi in partile orientale ale Imperiului[15].

Tot in vremea lui Constantin au izbucnit o serie de neintelegeri in sanul bisericii pe probleme teologice. Stiind ca Licinius, din cauza acestor neintelegeri a ordonat indepartarea tuturor crestinilor . In legatura cu teriotoriul de la Nordul Dunarii de Jos putem sa afirmam ca au existat martiri la Sudul Dunarii in vremea mai sus numitului Licinius.Tot in legatura cu aceste teritorii cunoastem si faptul ca mai apoi Constantin cel mare si-a impus stapanirea si la nord de fluviu, construind si un pod intre Oescus si Sucidava in timpul razboaielor cu gotii .

In ceea ce priveste crestinismul de aici nu putem sa facem referire la o data fixa, am putea afirma ca in rastimpul de liniste, pe cand aceste teritorii se aflau in stapanirea hunilor s-a generalizat noua religie[16]. Alti cercetatori au considerat ca evul mediu are ca data de reper oficializarea religiei crestine. Astfel in anul 380 imparatul Teodosiu s-a imbolnavit si a crezut ca va muri. Imparatul s-a crestinat de frica,insa el s-a insanatosit.

Cu ocazia unor lupte impotriva unor uzurpatori in vest Teodosiu a cerut inchiderea templelor pagane si a interzis riturile pagane . Aceasta s-a intamplat pentru ca episcopul Romei Ambrozie l-a facut cu un an inainte sa se caiasca public pentru masacrarea, la Tesalonic a unei mari multimi de oameni (desi o parte a acestei multimi linsase un general). In Egipt si Siria au izbucnit tulburari ale paganilor la inchiderea templelor lor[17].

Edictul de la Tesalonic: Edict al împăraților Graciano, Valentinian (II) și Theodosius Augustus, în orașul Constantinopol.

„*Ne dorim ca toți oamenii care sunt guvernate de administrarea clementa noastre profesează religia pe care divinul Apostolul Petru a dat romanilor, care până acum a fost predicată așa cum el însuși a predicat, și este clar că propovăduiesc Pontif și Damasus episcopul Alexandriei, Petru, un om de sfințenie apostolică. Aceasta este, în conformitate cu învățătura apostolică și doctrina evanghelică cred numai în divinitatea Tatălui, Fiul și Duhul Sfânt sub conceptul de măreție egală și o Trinitate pios. Hirotonim că ei au numele de creștini catolici care respectă această normă, în timp ce alții îi judecă pe dementi și nebuni despre care va cântări infamia ereziei. Întâlnirea lor nu plasează primi numele bisericilor și, mai întâi de răzbunare divină, iar apoi va fi pedepsit pentru propria noastră inițiativă vom lua după voința cerească. "*

În cea de-a treia zi a Calendarelor din martie din Tesalonic, în cel de-al cincilea consulat al lui Gratian Augustus și în primul rând al lui Theodosius Augustus[18]*"*(trad.autorului).

---

[14] N.Iorga, *Istoria vietii bizantine.Imperiul si civilizatia dupa izvoare*,Bucuresti, 1874,p.61 si urm;I. Barnea, O.Iliescu ,Constantin cel Mare ,Bucuresti,1982,p.37-39.

[15]*Ibidem*

[16] N.Iorga,*Istoria romanilor*,vol.II *Oamenii pamantului(pana la anul 1000),* Bucuresti 1992,p.42

[17] Warren Treadgold , *op.cit*, p.86-87

[18]https://es.wikipedia.org/wiki/Edicto_de_Tesal%C3%B3nica

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

Prin acest edict, creştinismul trebuia să devină singura religie oficială a Imperiului Roman în întregime. Pantheonul Roman a fost completat de-a lungul multor secole cu zeii, zeităţi şi lazi domestice, cu cultul propriilor lor strămoşi şi chiar cu divinităţile preromane asimilate după procesul romanizării în multe părţi ale Imperiului. Toate acestea trebuie abandonate pentru a îmbrăţişa cultul unei religii monoteiste şi a normelor morale care l-au însoţit. Cu toate acestea, Teodosie a protejat păgânii acum semi-clandestini de persecuţia şi hărţuirea creştinilor în măsura posibilităţilor lor.[19]

In partea de vest Valentinian a fost asasinat de generalul german pagan Arbogast, a fost ales un imparat care era crestin doar cu numele si care era controlat de generalul Arbogast .

Teodosiu, impreuna cu armata gotilor aliati a pornit spre rasarit. Aici a reusit pana la urma s ail invinga si sa il omoar, pe pe imparatul Eugeniu[20].

Inainte de a pleca imparatul a lasat partea de est a imperiului fiului sau Arcadius . In vest l-a chemat pe celalalt fiu Honorius . Dupa sosirea lui Honorius in 395 Teodosiu a murit la Milano, ambii au fost dati in grija lui Stilichon un general pe jumatate german care s-a casatorit cu o nepoata a lui Teodsiu[21].

Imperiul a fost impartit de nenumarate ori . De aceasta data insa impartirea a ramas definitiva.Si aceasta impartire poate fi considerate drept un punct de reper pentru inceputul istoriei medievale a Europei .

Reperul oficial pentru inceputul perioadei medievale sau mai bine zis pentru sfarsitul antichitatii il constituie anul 476. Atunci imparatul roman Romulus Augustulus a fost detronat de Odoaclu.Acesta din urma a trimis insemnele imperiale la Constantinopol.

Putem insa atrage atentia ca in secolul urmator Iustinian a recucerit o mare parte a teritoriilor pierdute, inclusive in Italia.De asemenea Imperiul Roman de Rasarit a mai dainuit inca 1000 de ani ca imperiu grec si bizantin(cultura greceasca a devenit preponderenta iar neoplatonicismul doctrina politica).

Concluzii

Am observat ca putem considera ca date reper pentru sfarsitul antichitatii diverse evenimente religioase sau politice . Acestea pot fi contestate . Ar fi important de retinut ca antichitatea nu s-a sfarsit la o data fixa. De asemenea evul mediu European a fost crestin. In ceea ce priveste Dunarea de Jos aici crestinismul si apoi crestinismul ortodox a jucat rolul cel mai important in supravietuirea de a lungul secolelor a populatiei. Religia a determinat in acele vremuri schimbarea mentalitatilor si a constiintelor .

Fara se negam data reper ,oficiala a sfarsitul epocii antice propunem doar ca aceasta sa fie insotita si explicata de evenimentele descrise in acest studiu. In ceea ce priveste situatia de la Dunarea de Jos ea a fost influentata de situatia din Imperiul Roman de Rasarit-Bizantin.

BIBLIOGRAPHY

Ligia Barzu , S.Brezeanu, *Originea si continuitatea romanilor. Arheologie si traditie istorica*, Bucuresti,1991

I.Barnea, O.Iliescu ,*Constantin cel Mare* ,Bucuresti,1982

[19] *Ibidem*

[20] Warren Treadgold, *O scurta istorie a bizantului*,Bucuresti ,2003,p.45

[21] *Ibidem*

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)

Fontes *Historiae Daco-Romanae*, vol.II, Bucuresti,1970
N.Iorga, *Istoria vietii bizantine.Imperiul si civilizatia dupa izvoare*,Bucuresti, 1874
Idem , *Istoria romanilor*,vol.II *Oamenii pamantului(pana la anul 1000)*, Bucuresti 1992
Stein , *Die Legaten von Moesin*, Budapesta, 1940
Teodor.D.,Gh., *Preliminariile culturii vechi romanesti in Musaios,VI*,2001
Idem, D.Tudor, *Sucidava*,Bucuresti,1976
Warren Treadgold, *O scurta istorie a bizantului*,Bucuresti ,2003
Idem , *O istorie a statului si societati bizantine*, Iasi, 2004

BDD-A29698 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:27 UTC)